

УДК 340:342

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ РОЗУМІННЯ МЕЖ ЗДІЙСНЕННЯ СУДОВОЇ ВЛАДИ
THEORETICAL AND LEGAL PROBLEMS OF UNDERSTANDING
THE LIMITS OF JUDICIAL POWER

Мовчан В.В.,

*аспірант юридичного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

В статті розглядаються теоретико-правові аспекти меж здійснення судової влади. Аналізуються можливі підходи до розуміння природи, місця й значення судової влади і її меж в державно-правовій системі. Окреслено загальні і конкретні межі судової влади в різних сферах проявів держави. Розглядаються соціологічні і юридичні аспекти взаємовпливів права й моралі, держави й суспільства.

Ключові слова: влада, право, мораль, суспільство, держава, межі.

В статье рассматриваются теоретическо-правовые аспекты пределов реализации судебной власти. Анализируются возможные подходы к пониманию природы, места и значения судебной власти, ее пределов в государственно-правовой системе. Очерчены общие и конкретные переделы судебной власти в разных сферах проявления государственной власти. Рассматриваются социологические и юридические аспекты взаимовлияния права и морали, государства и общества.

Ключевые слова: власть, право, мораль, общество, государство, пределы.

The article tells about the theoretical and legal aspects of the limits of judicial power. Approaches to understanding the nature, the place and importance of judicial power, the limit of judicial power in the state legal system are analyzed. General limits of the judicial power and concrete manifestations in different areas of the state are described. Sociological and legal aspects of the interaction of law and morality, government and society are examined.

Key words: power, law, morality (ethics), society, state, limitations.

Постановка проблеми. В наукових дослідженнях судовій владі, поряд з законодавчою і виконавчою, не виправдано відводять третє місце. Проявляючись у різних формах щодо різних сфер та суб'єктів державно-правової системи, судова влада є одним із важливих і невід'ємних елементів всієї соціально-правової системи. Право і мораль як соціальні регулятори здатні обмежувати та упорядковувати прояви судової влади та одночасно бути інструментом в її руках щодо обмеження проявів суб'єктів державно-правової системи і, таким чином, забезпечувати стабільність соціально-правових відносин. Природа влади суду носить суспільний, державний та правовий характер, що зумовлює її можливість стати арбітром між державою, суспільством та особою у процесах становлення громадянського суспільства і правової держави. Вказане спонукає до визначення її меж. Існування різних підходів до розуміння держави і права, моралі, їх співвідношен-

ня зумовлює формування численних підходів до розуміння меж судової влади, їх природи, місця і значення. Орієнтування на практичну цінність меж здійснення судової влади може стати платформою для формування комплексного підходу до їх розуміння.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогоднішні дослідження різних аспектів меж здійснення судової влади можна віднайти у працях В. Костицького, С. Прилуцького, А. Машкова, О. Шевченка, В. Мовчана та інших. В. Костицький обґрунтовує обмеження правової і державної систем моральним імперативом, А. Машков розглядає межі державного втручання в контексті різних підходів до розуміння співвідношення держави та права. В свою чергу, О. Шевченко у своїх наукових доробках докладно показав цінність, наслідки проявів моралі щодо держави і права на різних історичних етапах їх існування, правосуддя тощо, її вплив на стабільність існування людської цивілізації. С. При-

луцький, розробив теорію судового права як окремої галузі права та самостійної юридичної дисципліни, опираючись на важливе місце і значення судової влади у механізмі стримувань і противаг, у процесах становлення правової держави та громадянського суспільства.

Невирішені раніше частини проблеми. Досі в теорії держави та права відсутні комплексні дослідження меж судової влади, зокрема теоретичних розробок її мінімальних та максимальних проявів в державно-правових системах. Не досліджені соціально-правові аспекти природи, місце та значення меж здійснення судової влади, які знаходяться в причинно-наслідкових зв'язках з ефективністю функціонування державно-правової системи, ефективністю становлення правової держави та громадянського суспільства. Відсутній комплексний підхід до розуміння природи, місця та значення меж судової влади.

Мета статті – звести різні теоретико-правові аспекти, розуміння судової влади, меж її здійснення в комплексній уявленні про межі здійснення судової влади через призму їх практичної цінності для державно-правової системи. Сформувати комплексний підхід до розуміння меж судової влади на основі моралістичного інтегративного співвідношення держави, права й моралі, їх практичної спрямованості.

Виклад основного матеріалу. В умовах активних глобалізаційних процесів: «...повстає проблема ефективного розмежування гілок влади, визначення їх місця, можливостей і способів дії заради забезпечення стабільності та оперативної організації суспільних справ з урахуванням свободи особи, людини і громадянина [1, с. 255]». Класичні моделі державно-правових систем, запропоновані Ш. Монтеск'є, Дж. Локком, Ж. Руссо, Т. Гобсом та іншими, не відповідають сучасному стану розвитку державно-правових систем. Сьогодні в них функціонують інститути влади, які чітко не віднесені до жодної з гілок державної влади, наприклад: ЗМІ (іменовані «четвертою гілкою» влади), наднаціональні урядові утворення – Європейський союз, наднаціональні судові установи – Європейський суд з прав людини тощо. Вказане зумовлює необхідність в переосмисленні державно-правових моделей, зокрема місця і значення судової влади з урахуванням сучасних досягнень політико-правової думки, спрямованості на побудову демократичних держави і суспільства.

Судова влада відіграє значну роль в житті суспільства, оскільки забезпечує стабільне функціонування державно-правової системи шляхом розгляду і вирішення в судовому порядку соціально-правових протиріч, конфліктів. Первинним суб'єктом всієї державної влади «... є, безумовно, народ, єдине джерело державної влади [2, с. 17]». Проте, влада суду, з однієї сторони, походить від влади народу, а з іншої – має божественну природу. Без уявлень про існування Вищого (Божого) правосуддя як першоджерела судової влади остання перетворюється на звичайний інструмент необмеженого підкорення волі особи інтересам держави чи суспільства, виражених в законах. Вказане є прямою загрозою для реалізації свобод і невід'ємних прав людини. Цінності правосуддя як то справедливість, рівність тощо можуть перетворитися на суто «формальні» поняття. Розуміння змісту справедливості, рівності, доброти як принципів Найвищого, Божого суду, є психологічною основою для визнання і підкорення владі суду. Теолого-соціологічний підхід пояснює легітимізацію суспільства судовою владою.

Слід врахувати, що «у сучасному інформаційному суспільстві держава і її складові елементи мають ді-

яти пропорційно, тобто вирішувати проблеми з такою швидкістю, з якою вони виникають, при чому ефективно: без втрати будь-яких ціннісних надбань людства у сфері держави і права... [1, с. 255]». Різні підходи до розуміння природи, сутності, місця та значення судової влади, її меж не повинні шкодити, а навпаки – підвищувати якість діяльності судової влади спрямовану на охорону невід'ємних прав і свобод людини, забезпечення стабільності суспільного правопорядку. Саме тому в науковій літературі обґрунтовується комплекс обмежених проявів судової влади в правозастосовній, правоохоронній і правотворчій діяльності держави [3], які не зовсім вписуються в «класичне» розуміння моделі розподілу державної влади на три гілки, однак здатні забезпечувати стабільність функціонування державно-правової моделі.

Різні підходи до розуміння природи судової влади спонукають до формування різних теоретико-правових аспектів меж її здійснення. Під межами влади пропонується розуміти: «...ті крайні точки «а» та «б» в визначеній системі координат (понять, явищ тощо), які визначають 1) початок і кінець, максимум, мінімум проявів сили або здатності явища чи предмета; 2) а також граничні показники порядку, параметрів і шляхів реалізації абстрактних відношень (законів) в дійсність [4, с. 36]». На нашу думку, інтегрування всіх підходів до розуміння природи, місця і значення, держави, права, моралі, судової влади, а також врахування тенденцій сучасних державно-будівничих процесів є методологічним орієнтиром для формування комплексних знань, зрештою, теорії меж судової влади, визначення причинно-наслідкових зв'язків між межами здійснення судової влади і ефективністю становлення правової держави і громадянського суспільства. В літературі [5, с. 24-25] стверджується, що визначати поняття меж здійснення судової влади можна двома шляхами: через найближчий рід та видову відмінність (застосований А. Машковим [6, с. 140-151] при дослідженні меж державного втручання) або через логічний закон виключеного третього.

Визначення вказаних граничних показників судової влади необхідно для забезпечення ефективності реалізації влади суду в суспільно-правових відносинах та досягнення стабільності функціонування державно-правової системи. На сучасному етапі функціонування держави і права важко уявити чи заперечувати відсутність проявів судової влади у сферах правотворчої, правозастосовної, правоохоронної діяльності, а також щодо особи, суспільства, держави. Адже в реаліях державно-правового життя всі процеси тісно взаємозв'язані, що виражається в кінцевій формулі – юрисдикція судів поширюється на всі суспільні правовідносини. У юридичній науці, філософсько-правових поглядах вчених-правознавців та державно-правовій практиці спостерігається тенденція до конструктивного об'єднання положень різних теорій, поглядів на державу, право, мораль, судову владу, її межі. При домінуванні у дослідженнях держави і права методологічного принципу плюралізму думок спостерігається чітка тенденція до застосування юридичного прагматизму (зокрема у роботах А. Машкова) при дослідженні різних підходів до розуміння держави, права, їх співвідношення, формуванні інтегративного підходу. Виникають ідеї [7] формування інтеграційної моделі співвідношення держави і права, моралі, в якій судова влада займає чи не найважливіше місце поряд з іншими соціальними владами.

При визначенні меж здійснення судової влади необхідно враховувати їх багатоаспектність. Однак, лише

прагматичний підхід до визначення таких меж і використання ідеї інтеграційної моделі державно-правових систем здатні забезпечити в комплексі створення сприятливих умов «... для реалізації соціального капіталу, забезпечення стабільності й ефективності суспільного правопорядку [7, с. 79]». З таких методологічних позицій в літературі [8, с. 26-28] за різними критеріями запропонована класифікація меж здійснення судової влади на: об'єктивні, суб'єктивні; теоретичні, емпіричні; абстрактні, конкретні; у правотворчій, правоохоронній та правозастосовній діяльності; змістовні, процедурно-процесуальні; першої, апеляційної, касаційної інстанцій; у цивільному, кримінальному, господарському, адміністративному судочинстві; загальних судів, судів конституційної юрисдикції; в приватно-правових, в публічно-правових відносинах; щодо особи, щодо суспільства, щодо держави; при здійсненні правосуддя, при здійсненні правозастосовної, правоохоронної та правотворчої діяльності; судової влади в цілому, суду, судді.

Повертаючись до складної природи влади суду, значимо, що народ в договірному порядку затверджує державно-правову систему та легітимізує право. В. Мовчан пише: «... народ передає свою владу також праву, тобто абстрактно створеному світу образів, ідеалів ... взаємовідносин суспільства з державою, держави з громадянами і особою тощо, які можуть закріплюватися у зовнішньому виразі як ... закони тощо. З моменту укладання... суспільного договору, як держава, так і суспільство і всі його суб'єкти добровільно підпорядковують себе владі права ... Безпосереднім реалізатором ... влади права є судова влада [2, с. 18]». Отже, владна природа суду з однієї сторони визначається державною суверенною владою, а з іншої сторони визначається правовою системою – владою права, а також суспільством як носієм народного суверенітету через виборність суддів, референдуми тощо. Таким чином, влада суду має правовий, суспільний, державний характер, що обумовлює відповідну природу меж її проявів.

Про те, чому межі здійснення судової влади не можуть визначатися тільки правом та державою уже пояснювалося в літературі. Зокрема: «якщо мова йде про право, як продукт суспільства та/або держави, то очевидним є те, що для вирішення спору між згаданими суб'єктами недостатньо застосувати тільки нормативні приписи. В протилежному випадку існує небезпека у тому, що той суб'єкт, від якого залежить правова система, надасть «потрібного» змісту правовим приписам, що зведе прояви влади суду до констатації нормативних приписів, а не реального вирішення спору про право. Тому в цьому аспекті влада суду повинна бути незалежною від волі держави та волі суспільства, а, проявлятися як самостійна воля, як мінімум, «духу» та цінностей права, як максимум, – набутих протягом історії людства моральних цінностей (рівності, справедливості, милосердя тощо) [9, с. 12-13]».

Мораль необхідно розуміти [10, с. 66] як загальну ідейно-нормативну основу, суспільний (ідеально-абстрактний) регулятор, що включає в себе, в змістовному аспекті, наступні елементи: 1) *справедливість* (те що отримуєш і як отримуєш, те ж так само і віддавай, віддавай кожному (суб'єкту чи/та об'єкту) йому належне, враховуй всі фактори і не вдавайся в крайнощі, застосовуй систему оцінювання зовнішнього ту ж саму, яку ти використовуєш для оцінювання себе, своїх інтересів тощо), 2) *рівність* (вчиняй з людьми так, як би ти хотів щоб вчиняли з тобою), 3) *милосердя* (люби ближнього свого як самого себе, яка 4) *реалізується* через здо-

ровий глузд, 5) контролюється совістю і 6) отримує поштовх (*легітимність*) від рішення людини про підкорення цьому регулятору, 7) *набуває обов'язкового, нормативного характеру* у випадку підкорення та/або обмеження нею діяльності держави і функціонування системи права.

Протягом різних історичних періодів становлення, розвитку і занепаду соціально-економічних формацій мораль своїм регулятивним впливом постійно перебувала у складних взаємозв'язках з правом і державою: замінюючи, конкуруючи, доповнюючи чи конфліктуєчи з ними. В дослідженнях історії держави і права [11, с. 3-8] можна віднайти думку про генетичний взаємозв'язок моралі, совісті, здорового глузду з правом, які протиставляються закону як форми диктату держави над суспільством, державою, особою. Ідеальне як первинне у формі совісті, моралі, здорового глузду змістовно нерозривно пов'язане з людиною, натомість матеріальне, цебто в сукупності: засоби виробництва, клас, держава, закон хоч і претендують на первинність, всезагальність, однак не можуть бути первинними. Матеріальне штучно відриває духовну, внутрішню природу і самотність людської особистості, «боготворить» колективне і загальне, заперечує індивідуальне. Іншими словами, матеріалізм намагається штучно підмінити собою мораль, вказує на примусове (насилницьке) регулювання в суспільстві рівня «необхідного альтруїзму» класом робітників, а не судом, як це пропонується згідно інтеграційної державно-правової системи. Різниця між судом і класом робітників у питаннях ефективності регулювання і забезпечення стабільності суспільних правовідносин відносин очевидна.

Мораль (моральні принципи), застосована в судовому порядку набуває форми нормативного припису. Мораль стає правовою, хоча можливі процеси, коли право надає моральним категоріям власний нормативний зміст, визначаючи на законодавчому рівні розуміння справедливості, рівності тощо, що часто призводить до їх конкуренції, протиставлення. Основна відмінність права і моралі, як вказується в літературі [12, с. 36], у тому, що право регулює сферу егоїзму людини і його аксіологічна сутність проявляється у можливості забезпечити міру «дозволеного егоїзму» в суспільних правовідносинах, тоді як мораль регулює сферу альтруїзму людини та покликана забезпечити міру «необхідного альтруїзму». При такому підході мораль і право взаємодоповнюють один одного. Судова влада виступає регулятором, який збалансовано використовуючи мораль і право, діючи в їх межах, поширюючи ці межі на інших суб'єктів правовідносин, який здатний забезпечити стабільність суспільних-правовідносин шляхом підтримання балансу між егоїзмом і альтруїзмом у суспільних правовідносинах. Використання моралі і права поряд зі здоровим глуздом, совістю забезпечує гармонійне поєднання особистого і суспільного, приватного і публічного, дозволяє гуманним шляхом долати протиріччя в різних сферах державно-правового буття.

Теорія морально-правового обмеження держави розробляється В. Костицьким, який наголошує, що: «право, як і мораль ... є суспільною цінністю, надбанням духовної культури суспільства, а, другого боку, регулятором суспільних відносин [13, с. 6]». З іншої сторони: «право – результат творчої діяльності соціуму, право – соціальне явище, створене соціумом у рамках, що визначаються моральними законами, установленими Всевишнім, Вищим Розумом [14]».

Якщо закон держави, ухвалений парламентом: «... суперечить моральному імперативу, дарованому Все-

вишнім, такий закон не творить права, є «не правовим» [15, с. 4]», тому судова влада повинна втручатися в сферу правотворчої діяльності держави, суспільства і визнавати такі нормативно-правові акти недійсними. Разом з тим: «... обмеження судової влади законом і правом говорить про те, що судова влада поширюється на всі правовідносини, на які поширюється право і закон. Зрештою, формулювання «право і закон» надає можливість судовій владі діяти у тих моментах, коли закон перестає бути правовим і через положення такого закону намагаються встановити штучні межі судової влади. В такому випадку судова влада підкоряється праву і може припиняти дію законів, визнаючи їх неправомірними, зокрема: неконституційними [1, с. 256]».

Право як сукупність прав, свобод і обов'язків, з однієї сторони, а мораль (принципи рівності, справедливості, доброти тощо), з іншої сторони, виступають загальними межами здійснення судової влади. Основною функцією судової влади є здійснення правосуддя, а метою – забезпечення стабільності суспільних-правовідносин, поступальності розвитку державно-правової системи, створення умов для реалізації соціального капіталу. Задля забезпечення стабільності функціонування правопорядку вона проявляється в сферах правоохоронної, правотворчої, правозастосовної діяльності держави, суспільства. Зокрема: «... судова влада є повноцінним правотворцем в питаннях наповнення суспільно-правового регулювання рівнем необхідного «альтруїзму» задля забезпечення умов реалізації соціального капіталу... [12, с. 36]».

Застосування права в правосудді є мінімальним проявом судової влади, який закріплюється кожною правовою системою і, відповідно, право є нижньою межею для реалізації її потенціалу. Застування моралі (маральних принципів) є максимальним проявом судової влади, який доволі часто чітко не фіксується в правових системах, мораль виступає верхньою межею для проявів суду. Застосування моралі в якості меж для проявів суб'єктів державно-правової системи в суспільних правовідносинах та як інструменту досягнення благополуччя обґрунтовується тим, що сама мораль також є соціальним капіталом: «... який не потребує амортизації і його використання дає переваги у розвитку всіх сферах буття людини, максимальні вигоди з мінімальними затратами [10, с. 67]».

Прояви судової влади в сферах правоохоронної, правозастосовної та правотворчої діяльності в загальному можна класифікувати на «... змістовні і процесуальні (процедурні) [16, с. 6]», хоча у всіх них визначаються конкретні межі. До прикладу: в сфері правотворчої діяльності за інстанційною ознакою можна виокремити наступні межі судового впливу: мінімальні – правотворчість здійснюється конституційними та/або верховними (та/або вищими спеціалізованими судами), максимальні – правотворчість здійснюється місцевими судами найнижчих інстанцій. За процедурно-процесуальною ознакою мінімальний прояв – судова правотворчість під час здійснення правосуддя у формі різних

видів судочинства. Максимальні – це наявність спеціальних судових правотворчих процедур у провадженнях конституційних судів тощо [12, с. 36-37].

Судова влада здійснюється щодо суб'єктів суспільних правовідносин у загальних і конкретних межах. До таких суб'єктів відноситься держава [17, с. 24] і суспільство. Суд виступає арбітром між ними в період становлення громадянського суспільства та правової держави. В період, який насичений численними суперечностями, пов'язаними з перерозподілом впливів держави і суб'єктів громадянського суспільства. Об'єктом обмеженого впливу судової влади виступає і особа, яка є одним із рівних поряд з суспільством і державою суб'єктів державно-правової системи. Встановлені конкретні межі для проявів судової влади щодо вказаних суб'єктів є різними оскільки залежать від юридичної природи об'єктів, особливостей їх функціонування, правового статусу тощо.

Висновки. Плюралізм світоглядів, типів наукового мислення, розгалужене право і державорозуміння, різні підходи до розуміння співвідношення держави, права і моралі, судової влади зумовлюють різні підходи до розуміння сутності, видів, значення меж здійснення судової влади. Однак, розуміння і визначення меж здійснення судової влади без прагматичного сприйняття юридичної природи, місця й значення судової влади в державно-правовій системі позбавлені змісту. Бачення місця і значення судової влади в суспільних правовідносинах в контексті її практичної цінності зумовлює розуміння меж здійснення судової влади через інтегративне співвідношення держави, права і моралі. Інтеграційна державно-правова модель в основі з сильною владою суду суспільного, правового, державного характеру є передумовою ефективної реалізації соціального капіталу та забезпечення стабільності, поступальності розвитку суспільних правовідносин.

В інтегративному розумінні співвідношення держави, права, моралі загальними межами для здійснення судової влади виступають мораль та право, а сферами проявів судової влади є правотворча, правозастосовна, правоохоронна діяльності держави, суспільства. В свою чергу, суб'єктами державно-правової системи, по відношенню до яких проявляється судова влада, є особи, суспільства, держава. З позицій прагмативізму як в сферах впливу, так і щодо суб'єктів державно-правової системи, окрім загальних меж, можна визначити конкретні межі здійснення судової влади, їх сутність, види та значення. Таким чином, в результаті інтегративного підходу до вивчення меж здійснення судової влади, прагматичного поєднання різних підходів до розуміння природи, місця та значення судової влади і її меж, приходимо до формування комплексних знань, зародження теорії меж судової влади. Теорії, яка здатна обґрунтувати практичні механізми становлення громадянського суспільства та правової держави зі збалансованим інтересами суспільства, і особи, яка здатна забезпечити практичні механізми судового контролю і підтримання стабільності суспільних правовідносин, стабільності функціонування державно-правової системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Мовчан В.В. Проблеми визначення меж судової влади: теоретико-правові аспекти / В.В. Мовчан // Правопорядок у державному та суспільному розвитку: національний і міжнародний вимір: Збірник матеріалів Міжнародної юридичної науково-практичної Інтернет-конференції «Актуальна юриспруденція», м. Київ, 24 лютого 2012 року. Тези наукових доповідей. – К., 2012 – 268 с.
2. Мовчан В.В. До питання про ознаки судової влади в контексті окреслення її меж / В.В. Мовчан // II Всеукраїнська правова науково-практична конференція «Соціологічні та філософські проблеми права очима молодих науковців та практиків» 29 березня 2012 року, м. Київ. Тези доповідей. – Київ, 2012. – 91 с.
3. Мовчан В.В. До проблемних питань проявів судової влади у сферах правотворчої, правозастосовної та правоохоронної діяльності / В.В. Мовчан // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2013. – №4(138). – С. 16-23.

4. Мовчан В.В. До питання про межі влади (теоретико-правове дослідження) / В. Мовчан // Соціологія права. – 2012. – №1 (3) – С. 33-37.
5. Мовчан В.В. Поняття, сутність та види меж здійснення судової влади / В. Мовчан // Вісник Академії адвокатури України. – 2013. – №1(26). – С. 22-28.
6. Машков А.Д. Проблеми теорії держави і права: співвідношення та межі / А.Д. Машков. – К.:К.І.С., 2011. – 344 с.
7. Мовчан В.В. Межі судової влади в інтеграційній моделі співвідношення моралі, держави й права (теоретико-правові аспекти) / В.В. Мовчан // Науковий вісник УжНУ. – Серія: Право. – 2013. – Випуск № 21. – Ч.1. – Т.1. – С. 76-79.
8. Мовчан В.В. Поняття, сутність та види меж здійснення судової влади / В.В. Мовчан // Вісник Академії адвокатури України. – 2013. – №1(26). – С. 22-28.
9. Мовчан В.В. До проблемних питань проявів судової влади щодо суспільства / В.В. Мовчан // Проблеми вдосконалення правового забезпечення прав та основних свобод людини і громадянина: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. – Тернопіль, 11 грудня 2012 року. Тези наукових доповідей. – Т., 2012. – 122 с.
10. Мовчан В.В. Обмеження державно-правової системи мораллю / В.В. Мовчан // Науково – практичний журнал «Соціологія права», – К.: Інститут законодавчих передбачень і правової експертизи, 2012. – № 2-3. – С. 64-70.
11. Шевченко О.О. Історія держави і права зарубіжних країн: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / О.О. Шевченко. – Вид.4., доповню – Київ, 2010. – 296 с.
12. Мовчан В.В. До проблемних питань проявів судової влади в правотворчій діяльності / В.В. Мовчан // Проблеми реалізації принципу верховенства права: теоретичні і практичні аспекти: Збірник матеріалів Міжнародної юридичної науково-практичної Інтернет-конференції «Актуальна юриспруденція», м. Київ, 14 грудня 2012 року. Тези наукових доповідей. – К., 2012 – 184 с.
13. Костицький В.В. Соціологія права як наука / В.В. Костицький // Соціологія права. – К.: Інститут законодавчих передбачень і правової експертизи, 2012. – №2-3. – С.13-13.
14. Костицький В.В. Теорія розподілу влади: громадянське суспільство і держава в епоху глобалізації. Доповідь / В.В. Костицький. – Л.: Київський регіональний центр НАПрН України, 2011. – С. 60.
15. Костицький В.В. Право як цілісність: теолого-соціологічний підхід В.В. Костицький // Соціологія права. – 2012. – №1 (3) – С.3-9.
16. Мовчан В.В. До питання про межі судової влади: теоретико-правові аспекти / В.В. Мовчан // Актуальні питання державотворення в Україні очима молодих науковців: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. – Тернопіль, 15 лютого 2012 року. Тези наукових доповідей. – Т., 2012. – 146 с.
17. Мовчан В.В. До проблемних питань меж здійснення судової влади щодо держави / В.В. Мовчан // Науковий вісник УжНУ. – Серія: Право. – 2012. – Випуск № 20. – Ч.1. – Т.1. – С. 52-54.